

Pod Južným krížom

V sobotu nám mama Musi pripravuje večeru. Ryby, kalamáre, kraby, pečené sladké zemiaky a množstvo šalátu. Je naozaj excelentná kuchárka. Hneď ako dojeme, poskladá riad a vedie nás do dediny. Pri kostole stojí jednoduchá budova, pozostávajúca iba z jednej rozľahlej miestnosti. Je to dedinské komunitné centrum. Vedie nás až ku otvoreným dverám a zostáva stáť vonku. Stretnutie je určené iba pre mužov a ona, na rozdiel od našich žien, výnimku nedostala.

Niekoľko chlapov sedí v strede miestnosti na jednoduchých rohožiach, upletených z palmových listov. Pokyvujú hlavami na pozdrav a ponúkajú nám miesto. Sadáme si do kruhu na rohože a za nami putujú do polovice naplnené kokosové škrupiny. Kava, ktorá na prvý pohľad vyzerá ako bahnom zamútená voda, sa vyrába z koreňa akéhosi kríka, ktorý sa rozdrví na prach a zaleje vodou. Nápoj je to omamný, ale zdá sa, že na Slovákov, zvyknutých na slivovicu, nemá žiadne dramatické účinky. Popijame kavu a z tmy prichádzajú ďalší chlapi. Pri príchode vyťahujú z vreciek pokrčené bankovky a podávajú ich mužovi v stredných rokoch, ktorý evidentne požíva najväčšiu autoritu. Volá sa Sione, je právnik a v meste má advokátsku prax. Aj on pochádza z tejto dediny, ktorá má osemsto obyvateľov a jej meno je Utungake. Vysvetľuje nám, že na Tonge nepijú alkohol a raz za týždeň sa muži stretávajú pri kave. Porozprávajú sa, preberú novinky a zaspievajú si. Okrem toho vyberú peniaze, ktoré sú určené

pre tých, ktorí sa dostali do ťažkostí. Aj takýmto spôsobom si v rámci komunity pomáhajú. Prispievame aj my a aj naše príspevky, rovnako ako ostatné zapisuje do zošita.

Sione sa zaujíma o to, odkiaľ sme, a prečo sme pricestovali: „*Veľryby, rozumiem. Viete, stále u nás panujú rôzne názory na to, či bolo správne zastaviť ich lov. Idíte, akí sú ľudia tuční? Aj to je dôsledok ukončenia lovu. Ľudia začali chovať a jest ošípané a táto zmena sa prejavila na našej hmotnosti.*“

Chcem byť za slušného hosta a tak len opatrne poznamenám: „*Ja si myslím, že veľrýb je už tak málo, že ak by ste s lovom neprestali, tak skôr, či neskôr zabijete poslednú. Aj tak by ste museli nájsť alternatívny spôsob obživy.*“

Sione sa usmieva a krčí plecami: „*Ja sám neviem, ale je to téma, stále prítomná v našich diskusiách a názory za i proti lovu sú asi päťdesiat na päťdesiat.*“

„*V každom prípade ste pozitívnym príkladom pre celý svet,*“ kontrujem a snažím sa prerušiť citlivú tému.

Radšej sa pýtam na Štefánikove pylóny.

Chvíľu rozmýšľa, potom berie odo mňa mapu ostrova a robí do nej kruh: „*Tu skúste hľadať.*“

Diskusiu preruší zvuk gitary a miestnosť sa rozozvučí mohutným spevom. Ako pri speve veľrýb, tak aj teraz, mi bežia telom zimomriavky.

Pri zvuku polynézskych piesní hľadím na chlapov a opäť sa raz pristihnem pri osudovej otázke, ktorá ma neustále prena-

sleduje počas mojich ciest: „*Kto žije krajší život? Títo domorodci, alebo my v Európe plnej každodenného stresu?*“

Filmujem a ani sa nesnažím hľadať odpoveď. Opäť však mám pocit, že naša civilizácia sa kdesi na nejakej hlúpej križovatke vydala úplne pomýleným smerom. Naša chamtivosť nás zahnila na cestu, kde sa z nás vytráca človečenstvo a stále viac nás ovládajú mágovia konzumu. Výsledkom je, že sa pre nás stávajú dôležitými stále väčšie nezmysly. Spev ustáva a Sione ma žiada, aby sme teraz zaspievali my.

Nadýchnem sa a spustím: „*Na tej Detve studňa murovaná ...*“.

Moji priatelia sa ku mne pridávajú a keď skončíme, tak domorodci nadšene tleskajú.

Keď sa vyprázdni hrniec s kavou, jeden z mladíkov ide na dvor zarábať ďalšiu. Bežím za ním a filmujem, ako do špinavého vedra napúšťa vodu z cisterny, do ktorej je zvedený odtok zo strechy vedľajšieho kostola. Pridáva hnedý prášok z ufúlanej plastovej tašky a všetko to poriadne zamieša. V tom momente mi pripadá nesmierne komické, ako úzkostlivo si dávame pozor, aby sme používali iba neotvorenú, balenú vodu.

„*Tú kavu robia z dažďovej vody! Som veľmi zvedavý, čo to urobí s našim tráviacim ústrojenstvom,*“ oznamujem so smiechom po návrate do miestnosti.

Ako sa ukáže nasledujúci deň, neurobí to s nami nič.

Komunitné centrum sa ďalej otriasa mohutným a omamným spevom chlapov a my si čím ďalej tým viac želáme byť jeho súčasťou. Krátko po polnoci sa lúčime a vydávame sa úzkou cestou späť k nášmu rezortu. Keďže elektrickú energiu vyrábajú na ostrove pomocou naftových generátorov, tak sa ňou príliš neplytvá. Je tma ako v rohu a čaro horúcej noci umocňuje hviezdami rozžiarená obloha. Akoby ostrovy prikryl plášť z hviezd, ktorému opäť dominuje južný kríž. Žiari tesne nad morom, rovno pred vchodmi do našich

bungalovov. Chvíľu ešte diskutujeme medzi sebou o tom, čo ešte je a čo už nie je civilizované, ale aj pod vplyvom vypitej kavy, nedáva debata jasný zmysel.

V nedeľu v potápačskom centre nepracujú a tak ideme s mamou Musi na bohoslužbu. Spolu vstupujeme do moderného kostola a ona vybavuje povolenie na filmovanie. Kázeň sa strieda s vystúpeniami mladých ľudí, ktorí čítajú úryvky z biblie a všetko sa to miesi s polynézskymi piesňami. Vôbec nie je potrebné rozumieť, stačí to celé precítiť.

Ďalšie dni sa strieda potápanie s pozorovaním veľrýb. Potápanie je dost pochmúrne, pretože útesy sú veľmi zničené. Sprievodcovia nám tvrdia, že v dôsledku tsunami, ktoré zasiahlo ostrovy pred desiatimi rokmi. Stav útesov však príliš pripomína Maldivy, alebo Thajsko a tak vidím hlavnú príčinu ich vymierania skôr v otepľovaní vôd Pacifiku.

Ani pri šnorchlovaní už nemáme také šťastie. Hoci každý spozorovaný výdych vodnej triešte prináša obrovské vzrušenie a my ochotne skáčeme do vln a pokúšame sa vystihnúť smer pohybu cicavcov, je len málo okamihov, keď sa nám to aj podarí. Vtedy s úžasom zostávam ležať na hladine a sledujem, ako sa na hrane viditeľnosti objavuje obrovské telo matky a pri jej bielej prsnej plutve mláďa. Ako obe smerujú priamo ku mne, až mám obavy, že do mňa narazia. Lenže matka o nás veľmi dobre vie a napokon vždy včas mení smer. Niektoré veľryby nás mňajú naozaj tesne. Niektoré výnimočne spomalia a doprajú svojim mláďatám chvíľku s ľuďmi. Sú to majestátne živočíchy a všetky stretnutia v nás vyvolávajú obrovskú eufóriu. Či už plávajú vedľa nás, alebo vyvádzajú kúsok od lode a opakovane vyskakujú. Pri pohľade na obrovské telo kolmo vystupujúce z vody a vzápätí s rachotom dopadajúce na hladinu, nedokážem pochopiť, ako je možné dostať takú hmotu z vody. Hoci vedci tvrdia, že sa tak veľryba zbavuje parazitov, pre mňa je to fascinujúci pre-

jav voľnosti a radosti zo života. Najmä ak vidím, ako matku napodobňuje jej mláďa.

Ďalší večer ideme opäť hľadať „Štefánikove stĺpy“. Vydávame sa do prašných uličiek Vava'u, pomedzi roztrúsené domy a pobehujúcu hydinu. Chvíľu blúdime a nikto z miestnych nechápe, o čo nám ide.

„Á Slovakia!“, zareaguje napokon jeden mladík a navedie nás správnym smerom.

Dva betónové piliere stoja na kraji cesty a najviac zo všetkého ma prekvapuje to, že tu ešte stále sú. Aj to charakterizuje miestnych ľudí. Nikto z nich už nevie, načo stĺpy slúžili, ale pre nich je to niečo, čo symbolizuje históriu a tú majú v úcte. My sme zase hrdí na to, že s ich históriou sa spája meno jedného z najslávnejších Slovákov a všetci sa tešíme, že sa nám podarilo jeho stopu na Vava'u nájsť. Hľadím na stĺpy, na ktoré pred rokom nejaká expedícia od nás namontovala malú pamätnú tabuľku, pridávam náš klubový znak a prednášam slávnostný príhovor. Zdá sa, že každého z našej sedemčlennej skupiny ovládajú emócie. Štefánik bol predsa muž svetoznámy, významne sa zaslúžil o vznik Československej republiky a položil základy svojej bytnosti nášho národa. Keď sa vraciame tmavými uličkami, myslím na to, ako sme malicherne hundrali, že nám cesta sem trvala viac ako šesťdesiat hodín. Ktovie koľko mesiacov potreboval Štefánik?

Ráno trochu fúka a na mori sa dvíhajú vlny. Čln na nich nadskakuje, miestami vyletí nad hladinu a vzápätí na ňu tvrdo dopadá. Dievčatá to znášajú špatne a zdá

sa, že ďalší deň pátrania po veľrybách bude komplikovaný. V diaľke sa objavuje vydychovaná vodná triešť a my trielime k nej. Bohužiaľ, nie sme sami. Za veľrybami sa náhli ďalšie dva člny. Chvíľu sa zdá, že budeme prví, ale veľryby menia smer a predbieha nás čln na pravoboku. Náš kapitán spomalí a potom zostáva stát.

„Musíme počkať, kým oni odplávajú, až potom sa môžeme priblížiť,“ vysvetľuje a vypína motor.

Člna sa okamžite chopia vlny a lomcujú ním zo stany na stranu. Dievčatá ešte viac zblednú a po chvíli končia vajička z raňajok v mori. Posunkami naznačujem kapitánovi, aby išiel ďalej, on však chce počkať. Tretí čln sa otáča a smeruje bližšie k pobrežiu. Veľryby miznú a vzdáva to aj čln pred nami. Konečne naskakujú aj naše motory a otáčame v momente, keď na horizonte vyletí z vody obrovské telo. Okamžite zrýchľujeme, lenže výskoky veľryby si všimli aj z ostatných člnov. Preteky sa opakujú a opäť prehrávame. Tento raz končíme až tretí a tak dôrazne signalizujem, aby sme ani nepostáli. V diaľke sa na hladine objavuje tmavý bod. Keď sme bližšie, dá sa rozoznať, ako nejaká roztopašná veľryba dvíha z vody dlhočizné prsné plutvy a udiera nimi o hladinu. Nechá sa zodvihnúť vlnou a nasledujú ďalšie úder. Vedľa nej opakuje to isté mláďa. Zdá sa, že plávajú znak. Jeden z člnov sa nás snaží predbehnúť, no náš kapitán šikovne manévruje a udrží ho na vonkajšej strane, ďalej od veľrýb.

„Jump, jump“, zaznie konečne.

Sme celkom blízko a veľryby sú ku nám otočené chrbtom. Samica stále rozťahuje plutvy. Už nimi neudiera o hladinu, ale robí gesto, akoby chcela chrániť svoje mláďa. To sa túli ku nej a obe zostávajú vo zvislej polohe. Vlny mnou lomcujú, do šnorchla sa mi naberá voda, snažím sa pokiaľ možno čo najpokojnejšie posunúť v pred a udržať pri tom kameru tak, aby som zmiernil nárazy vln. Veľryby sa otáčajú a vyrážajú priamo ku mne.

„Pane bože, nech toto nepokazím,“ vystieram ruky s kamerou, prosebne hľadím do monitora, sledujem, ako sa tesne predomnou zvrtnú doprava a kopem ako o dušu, aby som ten záber udržal čo najdlhšie.

Veľryby miznú, pripláva čln, podávam puzdro s kamerou a zúfalo sa snažím v tých vlnách vyštverať na palubu. Padám do člna a skôr ako sa postavím, padá na mňa Andrej.

V rezorte nás čaká mama Musi: „Ak si želáte, v sobotu opäť môžete ísť na kavu.“

Samozrejme, že si to želáme. Je predsa zásadný rozdiel, prežiť večer v reštaurácii, alebo v spoločnosti domorodcov.

V sobotu večer sa opäť usádzame v kruhu medzi chlapmi. Sione mi rukou naznačuje, aby som si sadol vedľa neho. Podávam mu zopár bankoviek a on zapisuje dar do zošita.

„Našli ste tie stĺpy po Vašom rodákovi?“, pýta sa.

Po mojom nadšenom: „Áno“ pokračuje: „Viete, pre nás všetkých je dôležité poznať svoje korene, to odkiaľ sme vzišli. Iba tak môžeme nájsť svoju cestu. Rozmýšľal som nad tým, čo ste vraceli. Je naozaj lepšie, že sme s lovom veľrýb skončili. Prichádzajú ľudia z celého sveta a my získavame priateľov a to je pre život dôležitejšie. To je veľká vec! Lebo ľudia a národy môžu ďalej spolu existovať len vtedy, ak v mene spoločného života každý niečo obetuje.“

Sione je vzdelaný muž, no ani vzdelanie a kariéra ho nevytrhli z komunity do ktorej patrí. Je stále jej súčasťou a ona dáva jeho životu zmysel rovnako ako práca právnika.

Chvíľu na neho mlčky hľadím a potom mu rozprávam o mojej práci. Hovorím o filme „Plač veľrýb“, o rozdieloch medzi Japonskom a Tongou a úžasných emóciách, ktoré si z jeho krajiny odnášam.

Sálou sa opäť rozliehajú polynézske piesne. Musím sa venovať nahrávaniu, ale Sioneho slová mi znejú v ušiach aj neskôr, keď vonku robím posledné zábery. Z osvetlenej miestnosti sa tmou šíri spev,

nad hlavami máme opäť žiariacu pavučinu hviezd a ako vchádzame do rezortu, nad morom sa medzi palmami objavuje Južný kríž. Hľadím na hviezdami posiatu nočnú oblohu a uvedomujem si, že návšteva tejto malej ostrovnej krajiny ma mení. Spoznali sme úplne iný spôsob života, odnášame si tie najúžasnejšie zážitky a predovšetkým poznanie, že ľudský život je predovšetkým o hľadaní cesty ktorou budeme kráčať a o hľadaní priateľov, s ktorými dokážeme kráčať spoločne.

